

Natuurbeleving in

Een mogelijkheid voor elk kindercentrum

Een natuurrijke doe- en ontdektuin bij een kinderdagverblijf, een bos-bso, regenkleding binnen handbereik... Steeds meer kindercentra zien de toegevoegde waarde van groen in de kinderopvang. Natuurbeleving blijkt positief bij te dragen aan de ontwikkeling van het jonge kind. Wat zijn de mogelijkheden voor kindercentra om meer aandacht aan natuurbeleving te besteden? Veldwerk Nederland adviseert!

De organisaties Veldwerk Nederland, ROC Koning Willem 1 College, ROC Landstede, BuitenKans en Cailin Partners zochten uit wat de stand van zaken in binnen- en buitenland is. Voor het invoeren van natuurbeleving in de kinderopvang blijken vier aspecten cruciaal te zijn: de competenties van de pedagogisch medewerkers, de opname van natuurbeleving in het beleid van het kindercentrum, de betrokkenheid en instemming van ouders en... de aanwezigheid van een geschikte buitenruimte. Want natuur echt beleven gebeurt natuurlijk buiten! Pas als aan al deze randvoorwaarden is voldaan, is er een reële kans dat natuurbeleving echt een plekje krijgt in een kindercentrum.

Belang van natuurbeleving

Het bewust beleven van de natuur daagt kinderen uit tot zelfstandigheid, ontdekken en communicatie. Zij hebben een natuurlijke behoefte om te spelen en buiten te zijn. Naast deze uitdagende kant geeft natuur ook ontspanning en rust. Uit onderzoek blijkt dat kinderen (en met name hele jonge kinde-

ren) die veel in de natuur zijn, zich beter kunnen concentreren, minder stress hebben en minder vaak ziek zijn. Natuurbeleving draagt ook bij aan specifieke ontwikkelingsgebieden zoals: de ontwikkeling van de motoriek, het gebruiken van de zintuigen en het ontwikkelen van goede emotionele competenties (doorzettingsvermogen, zelfvertrouwen, en dergelijke). Daarnaast doet de natuur een beroep op de morele ontwikkeling: kinderen leren respect te hebben voor de omgeving, planten en dieren. Kortom: natuurbeleving is onmisbaar voor een evenwichtige ontwikkeling van kinderen, dus ook onmisbaar in de kinderopvang. Het is natuurlijk niet voor niets dat natuur en fysieke omgeving een belangrijke plaats innemen in het Nederlandse *Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar*. Maar hoe geef je natuurbeleving vorm? Kleven er dan geen risico's aan? Zijn er geen obstakels voor de kinderen?

Kansen of risico's?

Een kinderdagverblijf met een ontdektuin, een stukje gras voor de baby's, een bamboebos waar de peuters op avontuur gaan, een buitenterrein waar de bso-kinderen in bomen klimmen en samen met de pedagogisch medewerkers hutten bouwen. Dat is een ideale uitgangssituatie voor natuurbeleving. Buiten dus, in de open lucht.

Maar is het wel verstandig om dreumesen op boomstammen te laten klimmen met als risico dat ze eraf vallen? Of tienjarigen zelfstandig in het bos een speurtocht uit te laten zetten? De kans op gevaar lijkt gegrond.

Het tegendeel blijkt waar. Natuurbeleving, mits goed begeleid, draagt juist bij aan het voorkomen van ongelukken. Kinderen leren van jongs af aan omgaan met risico's en oefenen motorische vaardigheden. Uiteraard moet de ruimte wel geschikt zijn om relatief veilig te oefenen.

Nog lang niet alle ouders accepteren dat hun kinderen met vuile kleren thuiskomen. Of dat ze hun vingers prikken aan de braamstruiken. Ook al heeft bijvoorbeeld de Vlaamse kinder-rechtencommissie zich hier al eens hard voor gemaakt. Het verdient dan ook aanbeveling om de dilemma's van natuurbeleving goed met de ouders te bespreken. Een kinderdagverblijf kan speciale speelpakjes voor buiten aanschaffen en ouders kunnen een setje 'buitenkleding' meegeven. Als ouders eenmaal overtuigd zijn van het belang van natuurbeleving, dan

de opvang

blijken dit soort zaken helemaal geen probleem meer te zijn. Door natuurbeleving op te nemen in het pedagogisch beleid, weten ouders waar ze aan toe zijn en worden ze daar goed over geïnformeerd.

Wat is een geschikte buitenruimte?

Niet alle kinderdagverblijven beschikken over een grote buitenruimte. Geen nood! Er blijkt ook in kleine tuinen veel mogelijk te zijn. De ideale buitenruimte is vooral een natuurrijke doe- en ontdektuin, waar gespeeld en beleefd mag worden. Er is variatie in materiaal en afmeting, ruimte, massa, reliëf, beplanting en sferen. De zintuigen van de kinderen worden op uiteenlopende manieren geprikkeld. De natuur en natuurlijke processen krijgen de ruimte zodat kinderen in aanraking komen met bijvoorbeeld bloeiende grassen, geurende planten en rondzoemende insecten. In de ideale buitenruimte is een duidelijk herkenbaar gebied ingericht voor baby's van nul tot anderhalf jaar oud. Er is een overdekte ruimte waar kinderen kunnen spelen, eten, drinken en activiteiten doen tijdens alle seizoenen. De pedagogisch medewerkers kunnen hierdoor langer buiten blijven. Voor hen zijn er bovendien zitelementen om baby's te voeden en ze te verschonen. Door het spel van

Conferentie *Kind van Nature*

Natuurbeleving in de opvang kan! Daar zijn in binnen- en buitenland voorbeelden van. Maar het vraagt om een actieve bijdrage van opleiders, ontwerpers, medewerkers van kindercentra en natuureducatiecentra en beleidsmakers. De kennis en expertise zijn er, maar waar vind je de juiste mensen?

De initiatiefnemers van de projecten 'Groen is Gras' en 'Blaasbloemen' van Veldwerk Nederland helpen je graag deze werelden bij elkaar te brengen. Op twee voorbeeldlocaties brachten ze natuurbeleving in de kinderdagopvang onder de aandacht met training en coaching van medewerkers, ouderavonden, het creëren van natuurlijke buitenruimtes en het opnemen van natuurbeleving in beleids- en werkplannen. Ook ontwikkelde Veldwerk Nederland de dvd *Natuurbeleving in de kinderopvang* met een praktische toelichting.

Maar nu is het tijd voor een landelijke impuls.

Op 11 september vindt in Zwolle de eerste conferentie *Kind van Nature* plaats. De dag is bedoeld voor alle professionals die zich inzetten voor jonge kinderen en natuur. Pedagogisch medewerkers zijn van harte welkom. Een unieke kans om in contact te komen met ontwerpers van buitenruimten, met andere pedagogisch medewerkers, met mensen van natuur- en milieueducatie-instellingen, maar ook met opleiders, brancheorganisaties en beleidsmakers. Kijk voor alle informatie op: www.veldwerknederland.nl

Tips voor eenvoudige natuuractiviteiten voor kinderen van 0 tot 6 jaar.

- Zet een bak of schaal met water in de tuin en laat de kinderen ontdekken wat drijft en zinkt, gebruik daarvoor bijvoorbeeld materiaal uit de tuin.
- Laat een kind met een kwast of met zijn handjes met water tekeningen maken op de tegels.
- Laat een dreumes ervaren hoe het is om droog zand tussen je vingers door te laten glijden en doe vervolgens hetzelfde met nat zand en modder...
- Geef een baby een paardenbloem en kijk wat er gebeurt. Blaas de pluizen eraf en laat het kind zich erover verwonderen.
- Vul een bak met slootwater en waterdieren. Geef de peuters een theezeeffe en laat ze de dieren vangen en in een apart bakje doen. Bekijk de dieren met een loep en laat ze eventueel de dieren 'tekenen'.

kinderen zal de tuin continu veranderen. Dat lijkt zonde, maar in een kindertuin moet immers gespeeld en ontdekt worden! Een goed ontwerp is goud waard. Ga dus bijvoorbeeld op zoek naar een tuinarchitect met kijk op deze doelgroep. Een mooi voorbeeld van een geslaagde tuin vind je bij kindercentrum Confetti in Rosmalen, bij Landstede Kinderopvang in Zwolle en bij kindercentrum De Tweeling in Nijmegen.

De rol van opleidingen

In de pedagogische opleidingen is de aandacht voor natuurbeleving doorgaans minimaal of helemaal afwezig. Dat heeft effect op de praktijk. Afgestudeerde pedagogisch medewerkers zijn niet 'vanzelf' vaardig in het begeleiden van jonge kinderen in natuurbeleving. Daarbij is hun houding ten opzichte van natuurbeleving belangrijker dan bijvoorbeeld de aanwezigheid van geschikte materialen. Een positieve houding van de pedagogisch medewerker stimuleert kinderen om te gaan ontdekken, in plaats van beestjes 'eng' te vinden. Daarnaast volgt de pedagogisch medewerker de kinderen zoveel mogelijk in hun belangstelling voor de natuur en biedt nieuwe, aanvullende uitdaging aan. Een goede invulling van natuurbeleving vraagt om extra aandacht tijdens de opleiding en om nascholing en bijscholing. De bij het project betrokken regionale opleidingscentra hebben een module Kind en natuur ingevoerd. Maar ook andere opleidingscentra nemen het thema inmiddels op in hun curriculum. Ook zijn speciale natuurtrainingen en coachingstrajecten voor de praktijk ontwikkeld. Kijk voor meer informatie op bijvoorbeeld www.veldwerknederland.nl.

Ondersteuning door de 'groene' professionals

Kindercentra hebben bij het vormgeven van natuurbeleving veel steun aan groene professionals. Allereerst moet een bui-

tenruimte of tuin ingericht worden. Dat vraagt kennis van een tuinarchitect: kennis van planten, materialen en een goede ruimtelijke indeling is van groot belang. Vervolgens is het noodzakelijk dat pedagogische medewerkers activiteiten kunnen en durven ondernemen en grip krijgen op de mogelijkheden van de fysieke omgeving. Ondersteuning van kindercentra door organisaties voor natuur- en milieueducatie met trainingen en advies, materialen, kennis en praktische voorbeelden werkt drempelverlagend.

Niet ieder kindercentrum heeft geld voor het ontwerpen en aanleggen van de tuin. Het blijkt dat gemeenten soms wel willen bijspringen. Medewerkers van lokale natuur- en milieueducatie-instellingen kunnen helpen om de juiste financieringsbronnen te vinden. •

Informatie

Meer informatie over natuur in de kinderopvang:

Veldwerk Nederland (www.veldwerknederland.nl),

Marc Veekamp (projectleider 'Groen is Gras' en 'Blaasbloemen'),

via (NL) 055 36 840 10 of marc@veldwerknederland.nl. Of kijk op

www.dehelix.be, www.natuurpunt.be of <http://jerom.lne.be>